

Pedagogen Patric

Jag har varit lärare sedan 1993. Men anledningen till att jag valde en lärarutbildning var för att jag ville bli musiker. Jag sökte musikhögskolans elgitarrlärarutbildning för att alla sa att man blev svinbra på att spela om man gick den linjen. Jag vill inte påstå att jag blev en svinbra gitarrist, men jag fick en lärarutbildning och det gjorde att jag hamnade i lärarskrået. Efter några år som musiklärare breddade jag min kompetens och läste till svenska, svenska 2, historia och kreativt skrivande.

Min mamma har varit hushållslärare i hela sitt yrkesverksamma liv och jag är stolt att följa i hennes fotspår, även om jag inte alls undervisar inom hennes område. Kanske hänger mitt intresse för pedagogik ihop med att jag själv alltid velat lära mig olika saker: spela gitarr, skriva romaner, brygga öl, isländska, bli allmänbildad, bygga gitarrer ...

Jag påbörjade mitt yrkesliv som lärare 1994. Det var en tid av stora förändringar inom skolan. Redan 1989 hade huvudmannaskapet för skolans personal tagits över av kommunerna, den så kallade kommunaliseringen.¹ 1994 kom en ny läroplan och ett nytt betygssystem med målstyrning. De gamla linjerna blev program som alla skulle vara treåriga och man pratade om kurser med olika antal poäng i stället för ämnen. Man läste gemensamma så kallade kärnämnen som skilde sig från de specifika karaktärsämnena. Kärnämnen hade samma mål oavsett program. Skolöverstyrelsen och läromedelsnämnden försvann. Att läromedelsnämnden försvann fick konsekvenser för likvärdigheten i skolan då det nu inte fanns någon på högre ort som granskade och godkände läromedel. Samtidigt svepte en våg av datorisering över skolan, som i kombination med den nya synen att läraren mer skulle handleda än att undervisa, lämnade många elever åt ett vilset famlande efter information på nätet. Hans-Albin Larsson beskriver hur lärarrollen under slutet av 1900-talet har övergått från att vara "specialisten med stark yrkesidentitet [...] till vad en kritiker skulle kalla 'trivselvaktmästare', någon som representerar de vuxna i skolan, finns till hands, är socialt kompetent och kan lösa allehanda enkla uppgifter.² Även friskoleexplosionen kom vid denna tumultartade tid för svensk skola.

Efter att ha jobbat som lärare i tjugo år kom jag på att jag borde utnyttja mina erfarenheter till att skriva en bok om skolan. Dels ville jag skildra att skolan blivit till något av en experimentverkstad för pedagogiska trender, kanske inte alla gånger förankrade i vetenskap eller beprövad erfarenhet. Jag ville även skildra hur det kunde gå till på en arbetsplatsträff, hur det kunde låta i ett lärarrum, visa vilka personligheter som kunde inrymmas i ett arbetslag eller kollegium. Men jag tyckte att mina erfarenheter behövde sättas i ett större sammanhang. Jag började läsa om och intressera mig för vad som hänt i den svenska skolan,

¹ Larsson, s. 87.

² Larsson, s. 134.

framförallt under den senare halvan av nittonhundratalet. Jag fick reflektera över trender och hållningar som kommit och gått samt över min egen roll som lärare. Det var tydligt att debatten om skolan var väldigt svartvit och onyanserad. Ord som *katedertyrann* respektive *flumskola* användes som tillhyggen i ett krig mellan två grupperingar. Nyord som *ämnesintegrering*, *individualisering*, *inkludering*, *formativ bedömning* användes nog ibland snarare för att markera att man som lärare hängde med i tiden än som en konsekvens av att man satt sig in på djupet i vad de innebar. Mina erfarenheter, min nya kunskap samt min lust att skriva skönlitterärt ledde så småningom fram till romanen *Läraren*. Den var från början tänkt mycket mer som skolsatir än vad den till slut blev. För den som är intresserad av att läsa mer om romanen hänvisar jag till min [masteruppsats](#) om romanens framväxt som jag skrev vid Linnéuniversitetet.

Arv, miljö och den fria viljan

Från min egen skoltid och lärarutbildning minns jag aldrig att det talades om att en lärare kunde vara bra eller dålig. Skolmisslyckande förklarades i stället med att en elev inte hade de rätta förutsättningarna eller att han/hon kom från fel hemförhållanden. Därför blev jag positivt förvånad när jag läste Dylan Williams som mycket starkt betonade lärarens roll. Det fanns alltså både bra och dåliga lärare och allt däremellan. Detta stod i början av boken. Jag minns att jag i väntan på flyget hem efter en stipendievistelse i Härjedalen satt på Svegs flygplats en nyårsafton och läste *Att följa lärande - formativ bedömning i praktiken*. Jag jobbade då på SFI på Komvux Södervärn i Malmö och alla lärare hade fått i läxa att läsa några kapitel. Formativ bedömning hade i denna veva blivit något som nämndes som en merit i platsannonserna när det annonserades efter lärare. Först var jag lite skeptisk. Var detta bara ännu en pedagogisk trend? Men jag köpte konceptet och blev inspirerad att försöka justera min egen undervisning avseende planering, förtydligande av målen, feedback, metoder i klassrummet, kamratbedömning och ökat eget ansvar.

Formativ bedömning fick alltså ett stort genomslag i skolvärlden, och det började skrivas i medierna om lärarens viktiga roll, att läraren till och med betydde allt. Att höja lärarens betydelse och status tyckte jag förstås var viktigt. Men hade inte eleven själv en roll i processen? Enligt min mening blir det för förenklat och fel om man bortser från pyramidens tre sidor. Vi formas både av arv och miljö, men vi har också ett eget ansvar. Inom vissa ramar kan vi faktiskt välja, något som Thomas Hylland Eriksen uppmärksammar i sin nyanserade och ytterst intressanta bok *Rötter och fötter - identitet i en föränderlig tid*.

På senare tid har tankar kring olika så kallade *mindset* fått spridning i svensk skola (el. *implicit teori om intelligens*). Forskaren Carol Dweck har studerat dessa rön som menar att intelligens inte är något statiskt. Grundtanken att vi själv kan utvecklas utifrån våra förutsättningar. "Visserligen kan inte alla bli Einstein, men även Einstein utvecklade sin

intelligens och blev bokstavligen smartare under sin livstid."³ När jag gick på musikhögskolan hade jag fastnat i ett så kallat statiskt mindset, vilket betydde att jag överbetonade medfödd talang. I mötet med den musikaliska omgivningen fick jag för mig att jag själv inte begåvats i lika hög grad. Detta fick till följd att jag tappade motivationen att öva. Det spelade ju ändå ingen roll. Senare i livet har jag insett att jag faktiskt utvecklades av den tid jag ändå la ner på övning och att jag skulle ha utvecklats mycket mer om jag övat mer. Som pedagog har jag sedan försökt bejaka att alang faktiskt är något dynamiskt. Visst har vi med oss olika förutsättningar när vi föds, men hårt arbete ger faktiskt resultat. De som tänker så har faktiskt större chans att lyckas i skolan.

Coachning

När jag gick på gymnasiet tipsade min elgitarrlärare Thomas Hallberg om boken *Tennis, det inre spelet*, av Timothy W. Gallwey. Gallwey var tennistränare och hade studerat både mekanismerna bakom när man presterar som bäst som idrottsman men även hur en tenniselev lärde sig som bäst. Hans tankar låg till grund för det som senare kom att kallas coaching (sv. coachning). Jag har för mig att Thomas intresserade sig mest för Gallweys tankar om att kunna prestera så bra som möjligt när det verkligen gäller. Och detta är ju en viktig sida av konceptet, att som musiker eller idrottsman kunna skaka av sig alla dömande tankar och komma in i ett positiv flow.

I samband med att jag blev förstelärare fick jag gå en utbildning i coachning hos Skolcoacherna.⁴ De nämnde Gallwey och menade att han faktiskt var coachningens fader. Jag läste om boken och tänkte att här hade jag mycket att hämta, både från det som hade att göra med att prestera bra när det gäller men också från den pedagogiska delen, att undervisa eller coacha någon annan på bästa sätt. Gallwey menar att det är bättre att åskådliggöra än att visa och att för mycket instruktion är sämre än ingen alls. Här upptäckte jag att det fanns uppenbara likheter mellan Gallweys tankar och formativ bedömning. Både inom coachning och formativ bedömning menar man att den coachade bör ta ökat eget ansvar eftersom motivationen då blir större.

Bildning

Sedan mina fyra år på folkhögskola har jag sett på bildning som något sympatiskt och eftersträvansvärt. Därför tilltalade mig Leif Alsheimers bok *Bildningsresan* väldigt mycket. Han menar att bildning är en förutsättning för abstrakt tänkande och empati. För honom är bildning "kunskaper som tillsammans och efter en individuell process skapar självinsikt hos och sammanhang för en människa, med andra ord hennes förmåga att söka, associera, jämföra, analysera, pröva, ifrågasätta, syntetisera och värdera".⁵ Tyvärr går livslångt bildande stick i stäv mot tidsandan som pekar mot förenkling och specialisering, hellre smal

³ Ersgård, s. 144.

⁴ <http://www.skolcoacherna.se/>

⁵ Alsheimer, s. 16.

utbildning än bred bildning. Alsheimer menar att skolans kris har flera orsaker. En är att vuxenvärlden har abdikerat från ansvar. En annan är att kommersiella krafter tagit över även inom skolans värld. "Det har vuxit fram en atmosfär som snarare än att uppmuntra människor att reflektera och tänka självständigt hyllar det banala, det tramsiga, till och med det snaskiga. Vi har fått en kultur som skyr allt vad nyanser heter och som delar upp världen i vitt och svart, goda och onda, 'vi' och 'dom', som uppmanar oss att tänka på oss själva och strunta i andra."⁶

Som pedagog, musiker och författare hyllar jag verkligen bildningsidealet. Jag ser dessa tre verksamheter (tillsammans med allt annat jag gör i livet) som delar av ett och samma bildningsprojekt. Jag har accepterat att lärande måste få ta tid och vara förankrat i djupet av mig själv. Som många andra har jag svårt att lägga tid och energi på saker som jag inte känner för, men jag vet att belöningen kan komma först efter en längre tids slit. Drivkraften att lära har för min del alltid varit att vilja omsmäla det jag lär mig för att skapa något eget. Att vara lärare för mig är kreativt nästan i lika hög grad som att skriva böcker, komponera eller improvisera.

För dig som vill läsa mer om mina tankar kring lärarrollen, [finns här min artikel *Bestämd eller sträng?* i *Edico* \(2012:5, s. 18\)](#), Malmö stads utbildningsförvaltnings personaltidning.

Litteratur som inspirerat mig på ett eller annat sätt

Alsheimer, Leif (2004). *Bildningsresan: från ensidig instrumentell utbildning till sammanhangsskapande bildning*. Stockholm: Prisma.

Enkvist, Inger (2007). *Uppfostran och utbildning*. 1. uppl. Stockholm: SNS förlag.

Ersgård, Jesper (2016). *De fem stora inom skolforskning: Fullan, Hattie, Timperley, Wiliam, Dweck*. 1. uppl. Stockholm: Natur & Kultur.

Gallwey, Timothy (1975), *Tennis - det inre spelet*, Norstedt.

Eriksen, Thomas Hylland (2004). *Rötter och fötter: identitet i en ombytlig tid*. Nora: Nya Doxa.

Kornhall, Per (2013). *Barnexperimentet: svensk skola i fritt fall*. Stockholm: Leopard.

Larsson, Hans Albin (2011). *Mot bättre vetande: en svensk skolhistoria*. 1. uppl. Stockholm: SNS förlag.

Wiliam, Dylan (2013). *Att följa lärande: formativ bedömning i praktiken*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

⁶ Alsheimer, s. 33.